

5. Справа № 591/2696/17, Архів Зарічного районного суду м. Суми, 2017 р.

6. Техніка, тактика, організація і методика розслідування злочинів / Під ред. Р.С. Белкіна, В.Г. Коломацького. А.Г. Філіппова. Волгоград: ВСШ МВС Росії, 1994. 559 с.

Шаповалов Дмитро Олександрович,

кандидат медичних наук,

Заслужений лікар України,

доцент кафедри криміналістики,

судової медицини та психіатрії

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ЗАЛУЧЕННЯ ОКРЕМИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ДЛЯ УЧАСТІ У СЛІДЧОМУ ОГЛЯДІ

Відправною точкою розслідування багатьох злочинів є огляд місця події. Від успішно проведеної слідчої (розшукової) дії, направленої на пошук, виявлення та вилучення слідової інформації, залежатимуть подальші дії правоохоронців. Втім, наперешкоді стають певні чинники, серед яких і незручний час доби, недостатнє освітлення, застаріла техніка тощо. Окремо слід зазначити і значне ускладнення роботи в умовах пандемії.

Вчені ретельно вивчали зазначену слідчу (розшукову) дію, її процесуальний аспект, організацію та тактику проведення, відповідність змінам в законодавстві. Втім, використання спеціальних знань, головними носіями яких на місці події є різногалузеві спеціалісти, завжди має свої особливості і вдосконалюється пропорційно до науково-технічного прогресу.

Отже, як правило, в якості спеціалістів на місці події залучають спеціалістів–криміналістів з відділів криміналістичного забезпечення слідчих відділів Національної поліції України, задача яких правильний збір та вилучення слідів. Функційні обов'язки інспекторів-криміналістів не передбачають володіння глибокими знаннями в дактилоскопії, трасології, холодній і вогнепальній зброї тощо. Тому, в складних випадках можливе залучення працівників Експертної служби МВС України. Але, як свідчить практика, бюрократична процедура оформлення такої взаємодії не сприяє плідній співпраці.

Як слушно відмічає І.В. Пиріг, реформа Експертної служби МВС призвела як до позитивних, так негативних наслідків. Серед позитивних моментів слід зазначити поділення функцій техніко-криміналістичного та судовоекспертного забезпечення розслідування, яке сприяло дотриманню принципу незалежності судової експертизи. З іншого боку виникли проблеми кадрового забезпечення як підрозділів НДЕКЦ, так і секторів техніко-криміналістичного забезпечення слідчих відділів. Рівень криміналістичної підготовки інспекторів-криміналістів

слідчих відділів Національної поліції на сьогодні залишається досить низьким. Недостатня кваліфікація інспекторів-криміналістів впливає на кінцевий результат – якість розслідування кримінальних правопорушень, формування доказової бази [4].

Види допомоги спеціаліста поділяються на криміналістичну, консультативну, методичну та технічну. Криміналістична допомога полягає у підготовці, організації та проведенні певної слідчої (розшукової) дії; виявленні, фіксації, вилученні доказів, підборі зразків для експертного дослідження. Методична допомога полягає у роз'ясненнях при проведенні слідчої дії з боку спеціаліста термінології, що використовується в окремій галузі знань, правильних назв вилучених об'єктів або їх частин. Іноді при складанні протоколу слідчий записує цю інформацію під диктовку спеціаліста. При наданні зазначеної допомоги слідчий отримує нові спеціальні знання, підвищує свій професійний досвід. Технічна допомога полягає у здійсненні допомоги слідчому при використанні техніко-криміналістичних засобів у процесі проведення слідчих (розшукових) дій; огляді, виявленні, фіксації, вилученні речових доказів; складанні схем, креслень тощо. Консультативна допомога виражається в усних роз'ясненнях, довідках зі спеціальних питань, що можуть виникнути або виникають при підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій, процесуальному оформленні їх результатів. Спеціаліст-криміналіст надає усі ці види допомоги [1].

Окрім реформи, варто також звернути увагу на досвід закордонних колег. Якщо на сьогодні в складі слідчо-оперативної групи в Україні працює один спеціаліст, який виконує фото, відеозйомку, всю роботу, пов'язану зні слідами, пакуванням. Чимало часу забирає надиктовування слідчому фрагментів протоколу огляду з описом об'єктів.

Як зазначає Р.Л. Степанюк, суттєвою відмінністю практики розслідувань США від нашої є можливість не просто залучення, а здійснення безпосередньо самого огляду не детективом чи прокурором, а оглядовою групою фахівців. Звичайно слід пам'ятати, що американська система кримінального процесу не передбачає повноцінного досудового розслідування. Тому дотримання формальних процедур щодо оформлення результатів слідчих дій там не має такого великого значення, як у нас [5].

Залежно від об'єктів слідчого огляду можливе залучення декількох спеціалістів. Науковці виділяють: місце події (місцевість або приміщення); місцевість або приміщення, що не є місцем події; живі особи; предмети (зброя і сліди злочину чи злочинця); труп; документи; тварини або їхні трупи [2].

Дискусійним на наш погляд є огляд трупа, зокрема, питання залучення судово-медичного експерта. Так, деякі вчені пропонують використати досвід закордонних колег. На відміну від України, у США немає обов'язкової вимоги щодо участі судово-медичного експерта при огляді трупа на місці події. Там це питання вирішує детектив залежно від обставин. У цьому знову ж таки доводиться констатувати більшу раціональність американців. Не в усіх випадках огляду трупа на місці його виявлення є потреба у залученні судово-медичного

експерта і цілком достатньо звичайного лікаря. Відволікання судово-медичних експертів, кількість яких невелика, особливо в провінції, на виїзди для огляду всіх трупів призводить до зниження якості їхньої роботи щодо проведення експертиз [5]. По-перше, не можна змішувати два різних види діяльності – участь судово-медичного експерта в якості спеціаліста під час слідчої (розшукової) дії та виконання судово-експертного дослідження, за помилковість якого він несе кримінальну відповідальність. По-друге, медицина, як ніяка інша наукова область знань, має різні галузі, підгалузі, які відрізняються одна від одної та які не можливо охопити на професійному рівні. Тому, на наш погляд, трупи з ознаками кримінальних правопорушень, обов'язково повинен оглядати фахівець, який на цьому спеціалізується, тобто судово-медичний експерт.

Підсумовуючи, зазначимо, що задля якісного та професійного виконання такої слідчої (розшукової) дії, як огляд місця події, необхідна робота вузьких спеціалістів за напрямками діяльності. Таким чином, можливо уникнути поверхневого підходу та запобігання помилок у розслідуванні кримінальних правопорушень.

Бібліографічні посилання

1. Бідняк Г.С., Пиріг І.В. Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів. Навчальний посібник. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 140 с.

2. Благута Р.І., Сибірна Р.І., Бараняк В.М. та ін. Криміналістика : навч. посіб. за заг. ред. Є. В. Пряхіна. К. : Атіка, 2012. С. 156.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17?find=1&text=%D1%81%D1%82+242#w14978>

4. Пиріг І.В. Актуальні проблеми криміналістичного забезпечення судової експертизи *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 24 трав. 2019 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С. 12–14.

5. Степанюк Р.Л. Окремі аспекти процесуального та організаційного забезпечення огляду місця події з урахуванням досвіду США *Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки*: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпропетровськ, 16 трав. 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 14–16.